

Войтко Тетяна

ТИША У СВІТІ ДИТИНИ: МУЗИЧНІ ПРОЕКЦІЇ

Стаття розглядає поняття тиші у свідомості дитини, на прикладі вокальної та хорової музики

Ключові слова: тиша, дитяча свідомість, дитяча музика, суб'єктивна та об'єктивна тиша

У сучасному музикознавстві існують поняття, що потребують детального дослідження, одне з яких – тиша в музиці. Воно є особливо цікавим у XXI столітті, у період різноманітних технічних відкриттів, коли нас оточує багато інформації, яка озвучується, а почути і відчути тишу стає дедалі складніше. До поняття тиші в музиці зверталися такі науковці та композитори як Р.Стельмащук, Е. Назайкінський, О. Захарова, О. Зінькевич, К. Майденберг - Тодорова, у їхніх роботах підтверджується поняття тиші як вагомого компонента музичного твору. При цьому не лише висвітлюються явища музичного мистецтва, але й проводяться паралелі з кінематографією, літературою, живописом.

Є. Назайкінський розглядає поняття тиші «яка осмислюється, підсвідомо відчувається в своїх комунікаційних якостях, а також тишу як частину музики» [6, с.217]. О. Захарова [2] та О. Зінькевич [3] – роблять акцент у своїх роботах на риторичних фігурах, пов'язаних з паузами, для втілення потрібного образу та характеру твору. К. Майденберг–Тодорова – вводить поняття «незвучних фігур» (пауз) з яких безпосередньо складається увесь твір або велика частина твору [5].

Поняття тиші в музиці, насичене різноманітними образами і як правило, постає або в об'єктивованому (тиша як така) або у суб'єктивованому вимірі (як я почуваю себе у цій тиші). Тиша в першому значенні це її пряме образне втілення, найчастіше в природі – тиша лісу, накрапання дощу, тиша моря. У композиторській творчості частим

прийомом є створення музичної імітації тиші як моменту, який наповнюється емоцією, думкою, певним драматичним або зображальним сенсом. «У кожного жанру своя тиша із своїм об'ємом, тембром, партитурою...Тиша це ґрунт, тому, що вся тиша є простором, який заповнений звуками...» [6, с. 237]. Прикладами об'єктивного виміру можуть служити такі музичні зразки як «Морська тиша і щасливе плавання» увертюра Фелікса Мендельсона (1828), «Тихо вечір догорає» А. Аренського для змішаного хору a capella (1960), «Зорі тут тихі» опера К. Молчанова (1974), «Тиха моя Батьківщина» кантата для змішаного хору К. Волкова (1988)...

Набагато глибшого поняття набуває тиша у суб'єктивному значенні, як ми відчуваємо себе в ній, тут утворюються різноманітні розгалуження: трагічна тиша, лірична тиша, мрійлива тиша..., які безпосередньо пов'язані із світосприйняттям та конкретною життєвою ситуацією героя, періодом, коли він живе.

Поняття тиші є досить гнучким та об'ємним, так як воно змінюється в залежності від історії, естетики, індивідуальності сприйняття людини, від образної атмосфери, що отримує втілення у різних видах мистецтва. Тобто, кожна пора життя людини створює свої "обертони" у сприйнятті тиші.

Досліджуючи це поняття в музиці, виникає питання, - як саме, за допомогою який прийомів, можна зобразити тишу? На мою думку, вона втілюється через усі засоби виразності: динамічні відтінки, фактуру, паузи, штрихи, ритмічні фігури...

Дана стаття - є спробою визначити специфіку дитячого сприйняття тиші і його відтворення у музиці.

Тема дитинства у сучасному українському музикознавстві є досить актуальною, до неї зверталися такі музикознавці як Г. Конькова [5], Л.Шегда [11], Б.Фільц [10] ...

Перший музичний жанр, з яким знайомиться дитина, це колискова, яка є запрошенням до сну і тиші. тиша, виступає як образ, або безпосередній герой. Тут утворюються архетипові "формати" тиші – ніч, сон, спокій, затишок, а також головні герої твору, що персоніфікують тишу – котик, сонько-дрімко.... Виконання колискової має свої особливості: динамічні відтінки (*ppp-mf*), прийоми співу (часте застосування вокалізів, співу на *riturando*), одноманітні ритмічні фігури, тобто відчуття тиші утворюється не лише за допомогою образу, але й відповідних музичних прийомів. Прикладами таких колискових є «Ходив котко по двору» слова народні, музика Ж. Колодуб, «Заколишу дитиноньку» слова народні, музика Н. Шевченко, «Колисанка» слова Г. Чубач, музика М. Чембержі...

З часом у дітей характеристика тиші розширюється набуває різного значення, збагачуючись психологічними нюансами, тобто тиша трагічна, драматична, мрійлива, тиша в очікуванні відповіді, тиша самотності...

У дитячому сприйнятті, у більшості випадків, - поняття тиша асоціюється із спокоєм, природою, відпочинком, з вечірньою порою. Провівши коротку бесіду з учнями 6-8 класів музичної школи – діти віком 11-15 років на тему «Тиші в музиці», їм запропоновано було зобразити тишу на малюнку. Ось результати:

Вікторія (14 років) уявила тишу, як осіння природа після дощу. Автор користується імпресіоністичними прийомами для створення образу тиші – відсутні чіткі лінії та застосовує досить яскраві кольори. Цікавим є те, що людина зображена із спини, тобто ми не можемо побачити її погляду, прочитати її емоцій, бути учасником її переживань (1).

Валерія (12 років) зображує тишу як картину природи, місця, де немає людей. Автор також застосовує досить яскраві кольори (2).

Вероніка (15 років) показує, як важко людині знайти себе в оточенні суцільного галасу. Як іноді важливо знайти те, що приносить тобі задоволення, натхнення, можливість побути в тиші з самим собою. Автор

використовує сірий колір як показ буденності, від якої досить важко заховатися (3).

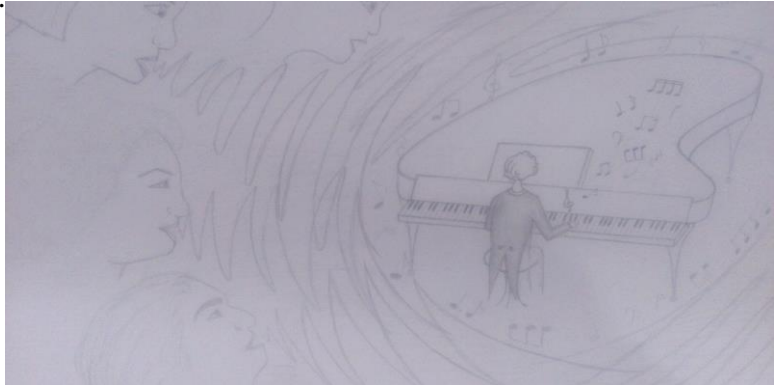
Марія (15 років) втілює роздуми в тиші. Автор застосовує яскраві кольори, зображення дівчини є досить цікавим, так як її погляд, направлений в далечінь, що водночас підкреслює її заглибленість у внутрішній світ. На малюнку показана гармонія людини з природою, насолода від співу птахів. Звуки природи як аналогія тиші (4).

Марина (11 років) – застосовує виразні та яскраві кольори, для зображення природи нічного лісу освітленої місячним сяйвом. Застосовані імпресіоністичні прийоми для створення образу тиші – відсутні чіткі лінії.

1.

3.

2.

4.

5.

Отже, можна стверджувати, що в усіх реципієнтів, відчуття тиші асоціюється з спокоєм, сферою відкритого простору, яскравими, але не агресивними тонами, тобто тиша дружня до дитини вона не лякає.

Прикладом суб'єктивного втілення тиші є розділ *Арія (Сова)*, з другої частини дитячої кантати «Здрастуй, новий добрий день» Л. Дичко, на вірші Є. Авдієнка (1975–1976). У даному творі немає жодного слова тиша, але є картини, які відтворюють її образ. *Арія (Сова)* представляє собою соло альт, показ душевного стану героя, картина-епізод з життя хлопчика, його дії та переживання, показ героя на одинці із своїми роздумами, його заглиблення у внутрішній світ..

У даному розділі, втіленню тиші сприяє образна назва «Сова» як показ нічної пори яка наводить на роздуми, пробуджує фантазію, запрошує у світ сну, показує, що нічне життя може бути таким же цікавим. Тобто відбувається втілення рефлексивного образу тиші. Перемінний розмір, динамічний відтінок – *p-mp-mf-f*, надають для даного розділу схвильованого характеру.

Отже, незважаючи на певні дослідження музикознавців, поняття тиші є мало дослідженим, особливо у дитячій музиці. Воно насичене різними образними сферами, які змінюються або розширюються протягом життя людини, а також є не лише невід'ємною складовою музики, але й життя людини взагалі, так як це джерело ідей та натхнення. Її втілення в музиці відбувається через засоби музичної виразності, які доповнені у XXI столітті новими сучасними прийомами, що спрямовані на втілення образу твору. Важливе значення має тиша як в об'єктивному так і в суб'єктивному вимірі, так як це поняття можна розглядати у багатьох напрямках. Поняття тиші втілюється у різних музичних жанрах, створюючи різноманітні образах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Геніс О. Темнота і Тиша, ессе / Геніс Олександр: СПб: Пушкінський фонд, серія *Имя собственное* 1998, с.64.
2. Захарова О. Риторика і західно-європейська музика XVII- першої половини XVIII ст., принципи прийоми / Захарова О., - М. : Музика, 1983, с. 80.
3. Зінькевич О. Музыка как молчание / О. Зінькевич: Музыка і мистецтво абсурду XX ст. // Музика. — 1997. — № 4.
4. Кегге Е. «Тиша в епоху галасу», клуб сімейного дозвілля, - Харків, 2017, с. 127.
5. Конькова Г. Дичко Л. / Г. Конькова // *Они пишут для детей* – Вип. 4 – М. : 1988, С. 272-287.
6. Майденберг-Тодорова К. І. Тиша як полісемантичний феномен: композиторські та виконавські способи втілення / Музикознавство, С. 66-70.
7. Назайкинский Е.В. Звуковой мир музыки / Назайкинский Е.В – М. : Музика, 1988, С. 204-254.
8. Романишин Р., Лесів А. Тихо, голосно, пошепки / Р.Романишин, А. Лесів, видавництво Старого Лева, Львів, 2007, с. 70.
9. Стельмащук Р. «Бароківі музично-риторичні фігури в українській музиці партесного стилю» / Молодь і ринок №10 (81), 2011 с.100-104
10. Фільц Б. Види і жанри української музики для дітей. / Богдана Фільц // *Українське мистецтвознавство*. – К., 2004. – Вип.5. – С. 105-109.
11. Шегда Л. Жанрові константи і специфіка драматургії в кантатах для дітей Л.Дичко // *Вісник Прикарпатського університету. Мистецтвознавство*. – Вип.21-22. – Івано-Франківськ, 2011. – С. 243-248.

Войтко Татьяна Александровна «Тишина в мире ребенка: музыкальные проекции», Научный руководитель: доктор искусствоведения, профессор Драч Ирина Степановна. Харьковский национальный университет искусств им. П. Котляревского. Стаття розглядає поняття тишини в свідомості дитини, на прикладі вокальної і хорової музики

Ключевые слова: тишина, дитяче свідомість, дитяча музика, суб'єктивна і об'єктивна тишина.

Voytko Tatyana Alexandrovna "Silence in the world of the child: musical projections", Scientific supervisor: doctor of art history, professor Drach Iryna Stepanivna Kharkiv National University of Arts. P. Kotlyarevsky. The article considers the concept of silence in the child's mind, on the example of vocal and choral music

Keywords: silence, children's consciousness, children's music, subjective and objective silence.